

Identity Infusion

פרשת שמות תשפ"ג

1a
 2
 2
 The daughter of Pharaoh said, "Go." The girl went and summoned the boy's mother.
 9 Pharaoh's daughter said to her, "Take this boy and nurse him for me, and I will give your pay."
 So the woman took the boy and nursed him. 10 The boy grew up and she brought him to the daughter of Pharaoh and he was a son to her. She called his name Moses, as she said, "For I drew him from the water."

16
 10. מֹשֶׁה — Moses. She gave him the Egyptian name Mo-nios, which means that he was drawn from the water. Moses/Moshe is the Hebrew translation of that word (Ibn Ezra).

Ner Uziel - R. Milewsky

Contrary to popular opinion, Moshe is not a Hebrew name. The Torah explains that it is derived from the ancient Egyptian equivalent of the phrase "I drew him from the water" (Shemos 2:10). Amram and Yocheved, like all Jewish parents in that generation, gave their children traditional Jewish names. Moshe was no exception — the Sages say his parents called him "Tuviah" (Vayikra Rabbah 1:3). Then along came Pharaoh's daughter who named him "Moshe."

In light of these facts, we cannot help but wonder why the Torah adopts the Egyptian name conceived by Pharaoh's daughter, omitting any mention of the Jewish name his biological parents gave him. This is even more surprising when one considers that Pharaoh's daughter gave him this name years after his birth, as the Torah tells us: "[His mother] brought him to Pharaoh's daughter when the child matured, and she adopted him as her own son and named him Moshe..." (Shemos 2:10).
 *We thus conclude that the Egyptian name Moshe captures a quality more integral to Moshe's personality than does his Jewish name.

16
 4
 כספר ידע וקני' מבעלי החוספות תמה איך ידעה מצרית זו לקרוא בלשון עברי. ומפרש שיש לומר, שהיא קראה לו שם בלשון מצרי שמשמעותו ענין משיה הוצאה מן המים, והכתוב קראו 'משה' בלשון עברי כפי הענין. דבר אחר, שלמדה לשון עברי משבאו העבריות למצרים, וכן מצינו שקרא פרעה שם יוסף (בראשית מא מה) 'צפנת עננ' בלשון עברי. וכע"ז כתב הרמב"ן בפרשת מקץ שם שהמלך היה יודע שפת ארץ נענ' הקרובה אליו, וכמו שמצינו בבתו בתיה שקראה למשה בשם עברי, עיי"ש. אמנם החוקני כתב שרק בתיה ידעה לשון הקודש מכיון שנתגיירה.

פרשת שמות מראש צורים

תוכן ומדות. שם אדם המופיע במקרא בא לא רק בשביל להבדילו מזולתו, אלא משום ששמו מקפל בתוכו את מהותו ועצמיותו.
 מתוך כך יפתח לנו פתח להבנת מדרש חז"ל הודן בחכמתו המופלגת של אדם הראשון, שהשכיל לקרוא שמות לכל החיות ולכל היצורים. כך נדרש במדרש "שוחר טוב", על הכתוב בתהלים (ח, ה): "מה אנוש כי תזכרנו".

כשביקש (הקב"ה) לברא את האדם נמלך במלאכים. אמר להם (בראשית א, כו): "נעשה אדם". התחילו לומר לו: "מה אנוש כי תזכרנו?" אמר להם: למחר תדעו חכמתו. כיון שבראו מה עשה? כינס כל בהמה, חיה ועוף לפני מלאכי השרת, התחיל שואל להן שם כל אחד ואחד, ולא היו יודעין. אמר להם הקב"ה: מבקשים אתם לידע חכמתו של אדם, שאני שואל אותו ואומר לו שמותו, וקורא שמות לכולם. מה עשה? כינס כל בהמה, חיה ועוף והעבירן לפניו... להראות למלאכי השרת חכמתו של אדם... מיד אמר הקב"ה למלאכים: ראו חכמה שבליבו של אדם, ואתם אומרים לי: "מה אנוש כי תזכרנו"?

אילו קריאת השמות של אדם הראשון היתה רק הסכמה שרירותית המייחדת כל מין בפני עצמו, לא היה בכך שום צעד מחוכם, אולם השמות שנתן אדם הראשון כללו תמצית מהותו של הנברא, ועל כן הם העידו על חכמתו הכבירה, עד שבכך נסתם פיו של כל מקטרג. הבינה היתירה שבה ניחן האדם, שבאמצעותה השכיל להבין את תוכן הוויית כל יצור, ובאמצעותה השכיל גם לקפל תוכן מורכב זה בשם בעל אותיות ספורות, היא היתה תשובה ניצחת למלאכים שפקקו בצורך בבריאתו.
 מכאן ואילך, לא רק השמות שטבע אדם הראשון לנבראים, אלא כל השמות המופיעים בתורה, יורדים לשורשי הוויית כל יצור, ומתמצתים הווייה זו בתוך שמו.

הגדיר זאת בעל "חידושי הרי"ם" (ב"ספר הזכות" בפרשתנו):
 *שהשם מורה על כל המהות וכל עניינו של אדם והתכלית שבא לעולם בשבילו...

נמצא שהעובדה ששמו של אדם התפרש בתורה, מעידה שאותו אדם הכיל בקרבו תוכן בעל חשיבות, עד שהיה זכאי לשאת עליו שם ייחודי. אמנם כך פירש רבי עובדיה ספורנו את הכתוב: "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה".

אלה הנזכרים בכאן היו ראויים להיוודע בשם, כי כל אחד מהם ראוי להיות נחשב איש על שמו, שמורה על צורתו האישית, ואלה כל ימי חייהם היו למאורות...

3a R. Munk

The Midrash points out that considering the reason which the princess gave, it would have been more appropriate to have named Moses using the passive form, מוֹשֶׁה, he is drawn out [from the water], instead of the active form מֹשֶׁה, he draws out.

3a
 The princess must have consulted with his mother on how to express this idea in Hebrew. Otherwise, she would have given him an Egyptian name.

36 משה

משה... כי מן המים משיתהו. השם העברי מראה שנתגיירה ולמדה את לשון הקודש. אבל בהעמק דבר הביא בשם גדול א', שמשוה הוא במצרית "ילד המלך". ולפי זה צ"ל, שהאמור אח"כ: "כי מן המים משיתהו" הוא טעם לזה. שלקחה לעצמה את הזכות לקרוא לילד שם: "כי מן המים משיתהו" והרי הוא

כבני ממש, שהמציל מן הנחר הרי הוא שלו.

פרשת שמות
ר יקרא

החכמה

קז

שם האדם מורה על מהותו ותפקידו

כשירדו יעקב ובניו למצרים, נאמר בתורה "ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה", ונמנו בשמותיהם. ודייק רש"י, מדוע הוזכרו שוב בשמותיהם, לאחר שכבר הוזכרו כך לעיל בפרשת ויגש. וביאר רש"י, שמתוך חיבתן של השבטים, מנאן בחייהן ומנאן שוב במיתתן.

יאמנם יש לדייק בלשון הפסוק, מדוע נכתב "ואלה שמות בני ישראל", הלא המילה 'שמות' לכאורה מיותרת, והיה ניתן לומר "ואלה בני ישראל" בלבד.

וביאר המלבי"ם, שלעיל בפרשת ויגש נאמר "יעקב ובניו", ולא הוזכרו השבטים כל אחד בשמו הנפרד, משום שאז עדיין לא היו חשובים כל אחד לעצמו, אלא נכללו כולם בהיותם 'משפחת יעקב' והיו טפלים אליו. מה שאין כן כאן, היתה ל"ב השבטים חשיבות מצד עצמם, ולכן הוזכרו כל אחד ואחד בשמו המיוחד, ללמד ולהורות שנתעלו ונתרוממו, עד שנעשו כל אחד חשוב לעצמו ונקרא על שם עצמו.

והוסיף הספורנו, שכוונת התורה ללמדינו בזה את גודל מעלתם, "אלה הנזכרים בכאן היו ראויים להודיע בשם, כי כל אחד מהם ראוי להיות נחשב איש על שמו המורה על צורתו האישית". - ביאור דבריו הוא, כי שמו של האדם אינו רק כינוי בעלמא, אלא בכל שם טמון שורש האדם וכוחותיו, וכן תפקידו בעולם, הכל רמוז וטמון בשמו המיוחד לו. ולכן כשאדם ממלא את תפקידו בעולם בשלימות, ומשתמש בכוחותיו למה שנבראו, אז הוא ראוי להקרא בשמו, וזה הוא שיא מעלתו, ששמו בא לידי ביטוי.

ואמרו חז"ל (תנחומא שמות ב) "יש בני אדם ששמותיהן נאין ומעשיהן כעורין, ויש ששמותיהן כעורין ומעשיהן נאין, ויש ששמותיהן ומעשיהן כעורין, ויש

אור

פרשת שמות

גדליהו

מה שמוטל על כל אחד מישראל הוא שיוציא את הכוחות האלו שיש לו, אלו הכוחות הרמוזים בשמו ולהביאם לידי גלגל, ובאמת תכלית כל נצחא הוא להוציא הכבוד שמים

מהצריאה, וזה הוא תועלת כל הצריאה כולה, ואף שאין לנו מצויים איך שיוציא מכל נצחא הכבוד שמים, אבל תכלית האדם הוא להגביה את כל הצריאה כולה¹², ולהוציא משם הכבוד

שמים, וזהו תכלית כל הנצחאים להוציא ולגלות הכבוד שמים, והשמות מורים על זה הכבוד שמים שיש בהם.

אמרו חז"ל ישראל הוא ר"ת יש ששים רבוא אותיות לתורה, שלכל אחד מישראל יש אות א' צהורה, ופירושו שכל אחד מישראל מאיר אות א' צהורה, וכרי אמרו חז"ל שכל התורה כולה שמותיו של הקצ"ה, הרי מומלא מאיר זו גם שם משמותיו של הקצ"ה, והציבור צזה הוא, כי השמות של הקצ"ה הם הגלויים שיש בצריאה מכוחותיו של הקצ"ה, וכמו שמיניו של הקצ"ה נקי רחוס כי מתנהג צרחמים עם צריותו ונק' אדני: מפני שזכר צטולם שהוא אדון על כל המעשים.

ואלו הם שמותיו של הקצ"ה - הגלויים שיש בצריאה ממדותיו צ"ה, וכלל אדם שיש לו אות מהתורה, הרי יש לו שם משמותיו של הקצ"ה, כי בכל אדם צטולם יש תפקיד מיוחד מה שהוא לריך לגלות הכבוד שמים שיש בצריאה, וזה הוא השם של הקצ"ה שיש בכל אחד ואחד, הגלוי כבוד שמים המיוחדת שיוציא ממעשיו, וזכה ויכר שמו של הקצ"ה בצריאה, וזה הוא התכלית של כל אדם להביא לידי גלוי זה השם שיש לו, השם שניתן לו

שהוא מורה על אלו הכוחות העמוקים בו, ולריך שמעשיו יתאיימו לשמו, ושיוציא לגלוי זה הכבוד שמים שעליו מוטל לגלות¹³.

8 כמו שיש גלות הכלל וגאולה הכלל, כן יש ענין של גלות צפרעיות, שיכול האדם הפרטי להיות צגלות, ופירושו שאלו הכוחות המיוחדים שלו הם צגלות, כי הרי יש לכל נצחא כוחות גדולים, שצתוך כל אחד יש חלק אלוהי ממעל, וכצרכו יש בכל אחד ההצמיחה של אכני ארד עמך, שהאכני יורד צתוך כל אחד ואחד מכלל ישראל, ומצואר צספרים שאכני מרמוז על תורה, על האכני כי חלקיק, ובכל אחד יש זה האכני, האות מהתורה שמאיר בכל אחד, וכשהאדם אינו מוציא לידי גלוי אלו הכוחות שיש לו אז נקרא שהכוחות האלו הם צגלות אלו, שהכוחות האלו הם כגורים צתוך חומר הגוף, וכמו שאמרו חז"ל (צרכות ו) שהקצ"ה צר לורה צתוך לורה ומטיל צה רוח ונשמה, שהנשמה לרורה צתוך הגוף, וכשאין כוחות קנשמה מאירים תוך הגוף, אז נקרא שהנשמה הוא צגלות, וכן מפרש השפ"א מה שאמר דוד המלך ע"ה הוציאה ממסגר נפשי להודות את שמך, שהנפש הוא מוסגר תוך הגוף, והגוף אינו מניח שהכוחות הנפשיים יצא לידי גלוי¹⁴,

9 373 313 314

ונראה בטעם הדבר, שבשם שאדם מקבל מהוריו בתולדה את טבעו ואף תכונות גופו, כך מקבל הוא מהם את הרגש ואת כוונת הלב שהיו מנת חלקם בקריאת שמו, ומחשבתם וכוונתם נותנים את התוכן לשם שבו נקרא. נמצא, שהתנהגותו של אדם מושפעת משמו, וממחשבת הלב שגלותה לנתינת השם.

כאשר האב והאם נותנים לבנם הנולד להם את שמו, טמון בשמו הרגש שהיה להוריו בעת קריאת השם, ובכך מושפע הבן מטבעם ומתוכן מידותיהם של הוריו, ובזאת מעניקים הם לבנם את המשמעות ואת הכוח הטמונים באותו השם, אשר ילכו אותו וישפיעו על התנהגותו לאורך ימי חייו.

The Midrashim give Moshe various names. Why does the Torah use the one given by an Egyptian princess?

Let us consider the background behind this name. Rashi (1:16) relates that Pharaoh's astrologers had warned him that a boy would be born who would save Klal Yisroel from Egyptian tyranny. To prevent this birth, Pharaoh ordered all newborn males thrown into the Nile. One particular baby was saved from the Nile by Pharaoh's own daughter, and unknown to him, this very baby was the future savior of Klal Yisroel! He was raised under the dotting care of the very person who had ordered him killed. Pharaoh's plans were not only thwarted, but he himself brought Moshe up. Hence, we have a prime case of "Man proposes, but God disposes."

Thus, Moshe is not simply a name given by an Egyptian princess. It symbolizes that despite man's many intentions, it is Hashem who runs the world. In the words of Shlomo HaMelech (Mishlei 19:21), "רבות רבות, מן השבות בלב איש ועצת ה' היא תקום. There are many designs in a man's heart, but only the counsel of Hashem will endure."

13 R. Hirsch

משה, related to מצה, means: to draw, with effort, out of the water; to draw up. Likewise, משה denotes artificial separation from any other liquid.

She did not name him משוי, "one who was drawn out of the water," but משה, "one who delivers from the water." This may indicate the direction of the education the princess gave her foster son and the deep impression that was made on his character from early childhood. By giving him this name, she wished to say: As long as he lives he must never forget that he was thrown into the water, and that I drew him out of it. For this reason he should always be softhearted and attentive to the suffering of others, and he should be ready at all times to be a משה, a deliverer in times of trouble. Furthermore, his Hebrew name is to make him ever conscious of his origin.

14

For although Moses had many names, לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה - no name was established for him throughout the entire Torah other than that which Bithiah, the daughter of Pharaoh, called him, i.e., "Moshe" (Moses). ואף הקדוש ברוך הוא לא קראתו בשם אחר - And the Holy One, blessed is He, also did not call him by [any] other name. Hence we see that for raising Moses, Bithiah merited that the Torah calls him by the name that she gave him.

16 Artscoil-Midrash-Das'shts

The Making of a Jewish Leader: A Selective Biography Aside from the circumstances surrounding his birth, few details about Moses' first eighty years are recorded in the Torah. Those that are adhere to one theme, maintains R' Simchah Zissel Ziv, "the Alter of Kelm" (Chochmah U'Mussar, Vol. 1, §1-3), based on this Midrash and others. They reveal Moses' prodigious capacity to empathize with other people, the trait that qualified him to become the savior and leader of God's chosen people. [The observations made by the Alter of Kelm have been elaborated by more recent exponents of the Mussar movement, including R' Yeruchem Levovitz (Daas Chochmah U'Mussar, Vol. 1, §12), R' Yechezkel Levenstein (Ohr Yechezkel, Middos, p. 95ff), R' Chaim Friedlander (Sifsei Chaim, Shemos, p. 32ff; Middos VaAvodos Hashem, p. 379ff), and R' Mattisyahu Salomon (Maamarim, p. 97ff). The following presentation is based largely on Sifsei Chaim.]

הגזירה אמת והחריצות שקר

נחזור להמשך הפרשה (פרשה ל"ז, ט"ו-י"ז) וימצאנו איש והנה תעה בשדה וישאלוהו האיש לאמר מה תבקש ויאמר את אחי אנכי מבקש הגידה נא לי איפה הם רעים ויאמר האיש נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דתינה וילך יוסף אחר אחיו וימצאם בדתן. וז"ל הרמב"ן (שם ל"ז, י"ז) ויארץ הכתוב בזה להגיד כי סיבות רבות באו אליו שהיו ראוי לחזור לו, אבל הכל סבל לכבוד אביו, ולחודיענו עוד, כי הגזירה אמת והחריצות שקר כי זמן לו הקב"ה מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם, ולזה נתכוונו רבותינו באמרם כי האישים האלה הם מלאכים שלא על חנם הי' כל הסיפור הזה, לחודיענו כי עצת ה' היא תקום, עכ"ל.

הרי לפנינו לימוד שני ביסודי ההשגחה, והוא כי אין מקרה בעולם והכל בחשבון מדוקדק מגזרת ה' קדומה, ואם יוסף תועה בדרך זהו מאת ה' לראות עד היכן הוא יתאמץ במצות כיבוד אב, ואם הוא פוגש באדם ונעזר על ידו הרי זה מאת ה' להביאו לידי אחיו כדי לקיים עוד צעד בעצה עמוקה של קיום ברית בין הבתרים. ומזה למדים גם אנחנו כי מה' מצעדי גבר כוננו בלי יוצא מן הכלל, והתורה מלמדת את זה כאן לדורות להכיר השגחת ה' וכי כל פעם אשר יארע בחיי אדם שימצאנו איש יש לו לאדם להרגיש כאילו האישים האלה הם מלאכים שלוחים ישר מה', ובכל הקורות אותו צריך לזכור כי רק הגזירה אמת וכל

החריצות שקר.

12

Table with 4 columns: תקנה, משחת, פנינים - שמות, שמן

ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו (ב ז).

כתב בחזקוני, 'משוי' אין כתיב כאן אלא 'משה', לומר כשם שמשיתיהו כן יהיה הוא מושה אחרים, פירושו, יהיה מושה ומוציא את ישראל ממצרים. וכן כתב ספורנו, שהטעם שקראתהו משה, להורות שימלט הוא את אחרים. ואמרה בלבה, כי כמו שאני משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בחוכם, כך ימלט הוא את אחרים מן הצרה.

עוד כתב החזקוני, שקראו בשם משה על שם הנס שנמשה מן המים להזכיר כי מן העברים הוא, ועפ"י א"ש שלכך אינו נזכר בכל התורה אלא על שם זה, והגם ששבעה שמות היו לו למשה כמפורש בפ"ק דמגילה (יג) נקרא תמיד בשם 'משה' כי היה רוצה לזכור הנס תמיד בכדי להכיר טובה להש"ת, וכענין המפורש ברמב"ן (ד ז) שלא רצה משה להסיר ממנו את כובד הפה, בעבור שהיה בו ממעשה הנס שאירע לו עם פרעה.

15

Table with 2 columns: אלה הדברים, רסד

סימן קא

התגלות המנהיג

"ואלה שמות" וא"ו החיבור המקשר את ימי יעקב אבינו לימי הגלות במצרים. הגלות הקשה והמרה עליה מספר הכתוב: "וימררו את חייהם בעבודה קשה בחומר ובלבנים ובכל עבודה בשדה וגו' ויאנחו בני ישראל מן העבודה ויזעקו וגו'". ובתוכה של הגלות הקשה והמרה נולד גם האור, נולד המושיע, בבחינת "עת צרה היא ליעקב וממנה יושע" דוקא מתוך הקושי ומתוך המרירות, נוצרת אותה נקודת אור המשרה אופטימיות ותקוה לימים טובים יותר, לגאולה ולישועה. וכשנולד משה רבינו "ותרא אותו כי טוב הוא" וגו' וכפרשי שנהיה אור בבית, ולדברינו, נהיה אור באותו חושך - חשכת הגלות.

במה זכה משה רבינו ע"ה להיות מושיען של ישראל. כפי שנראה מתוך דברי הכתוב ומדברי חז"ל, זכה לכך משרע"ה רק בגלל דבר אחד, בגלל "מידת החסד", וכבר כשנולד והכניסוהו לתיבה ניצול ע"י חסד, חסדה של בתיה בת פרעה וכאמרו חז"ל על הפסוק: "ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו" (שמות ב, ז): "מכאן אתה למד שכך של גומלי חסדים, שאע"פ שהרבה שמות היו לו למשה לא נקבע לו שם בכל התורה כולה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה.

Empathy is a fundamental attribute of righteousness, the catalyst of many forms of virtue. Among three levels of benevolence, it is the highest and the most difficult to attain. The first level is *tzedakah*, charity, the practice of supplying the needy with the things they lack. Next is *chesed*, acts of kindness, which are motivated by the desire to benefit other people, even when such help does not fill an actual need. Finally, there is empathy, whereby one gives to his fellow more than just money, objects, or help; he gives himself, surrendering his own identity to feel his fellow's pain or joy, and to share in it as if it were his own.

Benevolence on the first two levels is certainly meritorious, but it could be self-serving: A person may be charitable toward others so as not to be disturbed by their misery, or because he enjoys the idea that others are dependent on him, or because he takes pride in his good works. But a habitual empathizer is a pure altruist; he is focused completely on those outside himself. Such a person is the ideal leader. Selfish motives being foreign to him, he can be relied upon to act solely in the interest of the common good.

In chronicling Moses' early life, the Torah sets out to show us how very deep his reservoir of empathy was. It begins with a deceptively simple introduction: *It happened in those days that Moses grew up and went out to his brethren and observed their burdens* (above, 2:11).

Noting that the previous verse also says that "Moses grew up," *Rashi* there explains that here the phrase means that Moses rose to prominence, being named as chamberlain over Pharaoh's household. A man of such high rank would normally become absorbed in palace life, with no inclination to allow the problems of the lower classes to intrude on his life of privilege and pleasure; yet Moses *went out to his brethren*. Rather than obscuring his familial ties to the bottom tier of Egyptian society, Moses sought out his unfortunate brethren, leaving his comfortable surroundings to share in their suffering.

And he *observed their burdens*. Moses could have identified with the Hebrew slaves by listening to reports about their plight, but he knew that if he wanted to empathize fully with them, he would have to see it himself. But not for himself. As *Rashi* explains, "he gave of his eyes and heart to grieve with them." Unlike most people, whose eyes are servants of their own selfishness, and who, even when contemplating a fellow's problems and possible solutions, are thinking at some level about what advantage they can derive from the situation, Moses gave his eyes and heart to the service of his brethren. He saw things from their perspective, and strove to reproduce their feelings in his heart.

And he succeeded. So much so that he was moved to tears, as our Midrash relates: "Moses would cry and say, 'Woe is me on account of you!'" So acutely did he feel their pain that he would exclaim, as our Midrash adds, "if only I could die for your sake!"

But that was not all. "Moses would lend a shoulder and assist each and every one of them." Let us consider: There were hundreds of thousands, if not millions, of slaves, and Moses certainly could not help all of them. Human nature discourages people from approaching problems that are too big to solve. When the only relief they can provide is clearly

ואף הקב"ה לא קראהו בשם אחר" (שמו"ר א, לא). ויעוין במד"ר (ויקרא א, ג) מובאים כמה וכמה שמות שניתנו למשה רבינו, ומכולם לא נקרא אלא בשם שנתנה לו בתיה בת פרעה, והכל בגלל החסד, שהרי "אלמלא חסד לא היה האדם נברא" (ב"ר ח, ה). אך זאת ועוד, נאמר "ותקרא שמו משה כי אמרה כי מן המים משיתיהו", כלומר, היא לא הסתפקה רק בעצם מעשה החסד, היא גם הלכה לספר לכולם "כי אמרה" שנקרא שמו על שם מעשה חסד שנעשה במסירות נפש, נגד פקודת המלך שבמקרה זה היה גם אביה.

וכך מוצאים אנו לכל אורך הדרך אצל משה רבינו ע"ה מעשי חסד, ודאגה לכלל, הן כאשר ראה שני אנשים ניצים ולא יכול לסבול זאת עד שזעק "רשע למה תכה רעיק". וכך כאשר ראה איש מצרי מכה איש עברי יירא כי אין איש וגו' (ראה שם פרש"י) והכוונה היא שראה כי אין איש שאיכפת לו מכך, כולם מתעלמים מזה, את איש זה לא מעניין, רק משה רבינו אינו יכול לסבול את סבלו של היהודי ומצילו מיד המצרי. כך הדבר כשמגיע משרע"ה למדין ומציל את בנות יתרו מיד הרועים.

ומכאן אנו למדים כי מנהיג יכול להיות רק זה שמרגיש ושותף לצרת הרבים, שאיכפת לו, שהוא דואג, רק מי שיש לו מידת החסד, ואך זה הוא הקריטריון למנהיגות.

כך. הנהיג גם יעקב אבינו בביתו, כך נהג גם יוסף הצדיק שהיה בעל חסד עצום, בכך שדאג לפרנסת הכלל והפרט במסירות נפש עילאית וכתיאור חז"ל במד"ר, וכך במשך שנים רבות. ועל כן זכה אף להיות משנה למלך, כאשר ראה שיוסף לא מסתפק רק בפתרון חלומם של פרעה, אלא גם מייצע לו עיצות להעמיד איש חכם ונבון שידע לכלכל את כלכלת המדינה, ובכך גילה רגש של אחריות ודאגה לציבור כולו, ועל כן אומרת התורה "ויוסף היה במצרים" כלומר, יוסף שהיה במצרים והיה משנה למלך, משום שיוסף הלך אחר החינוך שקיבל בבית אביו, חינוך לחסד ולשותפות עם הכלל.

אבל "יומת יוסף וכל אחיו וכל הדור והוא", כל הענין של ערבות הדדית ורגש האחריות כלפי הציבור כולו, הכל מת, איש איש דאג לעצמו בבחינת "אני את נפשי הצלתי", על כן גם משך שנים רבות היו ללא מנהיג ומורה דרך, עד שנוסף מושיען של ישראל, עם אותן מידות הצריכות לאפיין מנהיג על ישראל, מידות של חסד ונשיאה בעול עם הציבור.

inadequate, people tend to despair of helping at all. They conclude that it is better to turn away, since to helplessly watch someone suffering is inappropriate, even cruel. Moses, too, could have yielded to such thoughts. He could not hope to "lend a shoulder" to everyone, and even if he could, how much was that small gesture worth to slaves who toiled all day long? Furthermore, Moses could have eased his conscience by reminding himself that he had already used his influence to help them in a more significant way: He had persuaded Pharaoh to give them the Sabbath as a weekly day of rest, as the Midrash teaches below (§28).

But Moses did not rest until he had actively participated in their backbreaking labor. He knew that empathy does not necessarily mean lightening another's burden; it means sharing in his pain. Such fellow feeling, tangibly insignificant though it may be, is hugely beneficial on an emotional level. For when a person suffers, a large part of the pain comes from the discouraging feeling that he must bear the pain alone. Moses sought to show the Hebrew slaves that they were not alone. He, a princely member of the royal court, was with them in their troubles, and given his prestige, that gesture undoubtedly made a deep and comforting impression on them.

Our Midrash continues: "The Holy One, blessed is He, said to Moses, 'You set aside your usual affairs and went to observe the suffering of Israel . . .'" Here we are reminded of the primary obstacle to acquiring the trait of empathy: People are absorbed in themselves, wrapped up in their personal affairs. Having avoided this trap, Moses was able to open his eyes and heart to others.

The Torah goes on to relate a series of incidents that illustrate Moses' empathetic nature. *He saw an Egyptian man striking a Hebrew man, of his brethren . . . so he struck down the Egyptian and hid him in the sand*. This reaction was liable to, and in fact did, endanger Moses' life. Nevertheless, the pain he felt over another Jew's suffering compelled him to intervene.

He went out the next day and behold! two Hebrew men were fighting. He said to the wicked one, "Why would you strike your fellow?" Many people will rally to their compatriots when they are threatened by an outsider, but will remain indifferent when they harm each other. Moses, on the other hand, could not bear to see any Jew being offended or hurt, even at the hands of another Jew.

Escaping to Midian and arriving at a well, Moses witnessed the mistreatment of Jethro's daughters. In response, *Moses got up and saved them and watered their sheep* (ibid., v. 17). This is astounding. Here was a fugitive, seeking a new life in a foreign country. His safety depended on the goodwill of the local people, who could conceivably deport him to Egypt. Should he risk antagonizing them by meddling in an internal dispute and defending a family that they had ostracized? To Moses, the answer was, "Yes!" He did not know the shepherd girls, but he could not remain passive while they were mistreated. Thus, he saved them and even watered their sheep. According to the Sages (*Vayikra Rabbah* 34 §8; see §32 below with note 533), he went so far as to water their pursuers' sheep as well, in an effort to resolve the feud and restore peace.

In time, *Moses was shepherding the sheep of Jethro . . . he guided the sheep far into the wilderness, and he arrived at the Mountain of God, toward Horeb*. As the Midrash below (2 §2) elaborates, this verse alludes to his pursuit of a runaway kid, in which he demonstrated his ability to empathize even with an animal. Coming on the heels of all that we have seen, this episode confirmed his fitness for leadership and was the prelude to his appointment as Israel's savior at the Burning Bush, described in the Torah immediately afterward. The connection is reinforced by God's decision to appear to Moses from within a lowly thornbush, for this was not only a show of solidarity with the downtrodden Hebrew slaves (see below, 2 §5), but also an indication of why Moses was being chosen for this historic task: because he had proven that he could and would empathize with the Jews under his care, without thought to station or prestige.

רחמנות ונשיאה בעול

בנוסף לכך, מורים לנו חז"ל, שבמרעה הצאן באה לידי ביטוי מדת רחמנותו. כך איתא במדרש (ש"ר ב, ב):

ה' צדיק יבחן (תהלים יא, ה), ובמה הוא בוחנו, במרעה צאן. בדק לדוד בצאן ומצאו רועה יפה, שנאמר (שם עה, ט) ויבחר בדוד עבדו ויקחהו ממכלאות צאן. אמר הקב"ה מי שהוא יודע לרעות הצאן איש לפי כוחו יבוא וירעה בעמיו, הדא הוא דכתבי (שם, עא) מאחר עלות הביאו לרעות ביעקב עמו.

26 15 החכמה

וביאר הספורנו, "הטעם שקראתיו משה, להורות שימלט הוא את אחרים, כי אמנם משיתיהו מן המים אחר שהיה מוטל בתוכם, וזה לא היה כי אם בגזירת עיריין כדי שימלט הוא את אחרים". דהיינו שהשם 'משה' לא בא לומר מה היה המעשה שהיה איתו, אלא בא לומר מהו התפקיד שעבורו הוא מיועד בעולם, לשם מה הוא נברא, וזה נרמז בשם 'משה', שהוא זה שעתיד למשות אחרים מגלותם, ולמלטם מתוך הצרות. ואכן בהמשך ימיו נעשה משה רבינו ה'מושה' הגדול ביותר, שהוציא את ישראל ממצרים, והובילם במדבר משך שנים רבות.

27 ויבין דאקרא

אע"פ דודאי אביו ואמו קראוהו ביום המילה בשם א' משאר השמות שהיה למשה אביגדור וכו', מ"מ לא נקרא שמו אלא כשם שקראה לו בת פרעה משה, משום שכזה נקרא ע"ש כי מן המים משיתיהו, שבוה היה מורה שמו וענינו תמיד שהוא ניצל ע"י אחרים והוא מושה אחרים ומצילן כמשנ"ת לעיל [גבי ותשם בסוף וגו' דכי מן המים קאי על בת פרעה שהיתה במים והוא הצילה במה שנתרפאה כשנגעה בן וע"י בספורנו שזהו שם מושה שמושה אחרים, ולכן אף מרע"ה שהיה מנהיג לכלל ישראל ורועה את אחיו, והיה בטבעו תמיד להיות מיצר בצרת אחיו ולהציל העשוקים, וכידוע גם מן הכבשה שהלך להצילה עד שפגע בסנה, ולכן נקרא בשם זה ליתן אל לבו תמיד מחייבותו כלפי העם שזה היה תפקידו והוא משה רבינו מהימנא.

28 Midrash-Darigot

R' Chaim Shmulevitz (Sichos Mussar §3 [Noach 5732]) takes a slightly different approach. He demonstrates at length that a human being has the power to invest another person, or even an inanimate object, with a special spiritual quality or force. For example, when the prophet Elisha was called upon to bring a dead boy back to life, he did not find it necessary to do so personally. He simply gave his walking staff to his attendant, Gehazi, and told him to go and place the staff

on the boy's face (II Kings 4:29). Now, sticks of wood are not normally capable of reviving the dead. But Elisha was able to infuse that capacity into his staff, so that it could perform miracles without his direct intervention.

29 מוסר מאמר ג שיחות

בוא וראה את שפע הכח שנכנס בחומר ע"י המסירות והאהבה שמשקיע בו האדם. כתיב: "ומעיל קטן תעשה לו אמו" (שמואל א ב ט), ואחז"ל (ילקוט שמואל רמז קלט): "איש זקן עולה והוא עוטה מעיל (שמואל א כח ד), ולהלן הוא אומר ומעיל קטן תעשה לו אמו, תנא, המעיל בו גדל, בו נקבר, בו עלה", יעו"ש. כלומר, אותו מעיל שעשתה לו אמו היה הולך וגדל עמו כל ימי חייו ואף במותו לא נפרד ממנו. ומצינו כענין זה בדור המדבר ככתוב (דברים ח ד): "שמלתך לא בלתה מעליך", אלא ששם היו ישראל צריכים לכך, כי מנין להם בגדים חדשים במדבר, אך למה הוצרך שמואל הנביא לנס זה. וצריך לומר כי ענין גדול היה לשמואל במעיל זה דוקא, והטעם הוא דהנה פירש הרד"ק על פסוק זה "ומעיל קטן תעשה לו אמו" - "כי לא היה מנהגם לעטות מעיל אלא הגדולים אבל לא הקטנים, וזה מרוב אהבתה אותו עשתה לו מעיל". * את כל דמעותיה ותפילותיה, את כל אהבתה ואת כל לבה נתנה חנה הנביאה במעיל זה שעשתה לו, ועל ידי כך הפך המעיל עצמו למקור שופע אהבה וחסד, וכיון שנתעטף בו שמואל נכנס בו אהבת ישראל ואהבת הקב"ה עד אין קץ, ויחד עם המעיל גדל שמואל וד' עמו, והיה מסבב בכל עיירות ישראל להביא להם את דבר ד', ולנהל אותם בדרך הישר, והכל ממיצת אהבת ישראל שהיתה בו, וע"י מידה זו זכה שתשרה עליו שכונה, על כן לא נפרד שמואל מן המעיל לעולם, ומשום זה נעשה לו נס שגדל המעיל עמו ולא בלה.

וענין זה שנספג בדומם הכח שמשקיע בו האדם קיים גם בצד הרע והשלילה, והענין נלמד מן הכתוב: "ואם מזבח אבנים תעשה לי לא תבנה אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה" (שמות כ כב), ואמרו חז"ל: "המזבח נבנה להאריך ימיו של אדם, והברזל לקצר ימיו של אדם, אין זה בדין שיונף המקצר על המאריך (מדות פ"ג מ"ד), ועוד שהמזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, לפיכך לא יבא עליו כורת ומחבל" (רש"י שם).

אף משה לא בחנו הקב"ה אלא בצאן. אמרו רבותינו כשהיה משה רבינו ע"ה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי ורץ אחריו עד שהגיע לחסות, כיון שהגיע לחסות נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני הצמא, עייף אתה, הרכיבו על כתיפו והיה מהלך, אמר הקב"ה יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כך, חיך אתה תרעה צאני ישראל, הוי, ומשה היה רועה.

* מנהיג ישראל צריך שתהיה לו מדת רחמנות עצומה, על מנת שיוכל לשאת בעול עם הציבור, להלך כנגד רוחו של כל אחד ואחד, ולסבול את כולם.

הסבא מקלם זצ"ל (חכמה ומוסר ח"א מאמר ב) מסביר שלכן נאמר אצל יוסף (בראשית לו, יא) ואביו שמר את הדבר - ממתין ומצפה מתי יבוא. יעקב אבינו ידע שיוסף מצויין במדה זו של רחמנות ודאגה לזולתו. כל מה שהביא דיבה על אחיו, היה רק מחמת דאגתו לנפשם, מחמת היותו נושא בעול עם חבירו. לכן שמר את הדבר, כי ראה את כוחו של יוסף והבין שהוא מוכשר למלוכה ולהנהגה.

על כך עמל ועבד משה רבינו כל אותן שנים, לקנות בנפשו את מדת הרחמנות, את הנשיאה בעול עם הציבור, הנדרשת עבור הנהגת כלל ישראל.

24 דאר ושה

ארז"ל (שמות רבה פ"א) מכאן אתה למד שכרן של גומלי חסדים, אע"פ שהרבה שמות היו לו למשה, לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה, ואף הקב"ה לא קראו בשם אחר.

הבה נתבונן בדבריהם ונראה שלא רק שהיו לו ז' שמות, אלא שעל כל שם שהיה לו היתה כונה מיוחדת כמ"ש (מגילה י"ג, א'), ובכל זאת נקרא רק "משה" על שם שקראה לו בתיה, בשכר שגמלה עמו חסד, וכל זה להורות לנו שתורה יסודה חסד כמ"ש (סוטה י"ד, א') התורה תחלתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים, וכבר נתבאר (פרשת לך) ש"תורה" בגימטריא "גמילות חסדים", ולכן דייקא במרע"ה שעל ידו ניתנה תורה לישראל, נרמז גודל מעלת החסד בשמו הוא. ורמז נפלא דבבר כ"י "משה רבינו" עולה בגימטריא "בגמילות חסדים".

25

מב באר שמות משה

כי מן המים משיתיהו (שם)

משה - על שם העמיד שימשה את ישראל מים סוף. תמוה למה לא נקרא בשם "משוי" שמשמעותו שנמששה על ידי אחרים מן המים, בעוד ש"משה" פירושו שהיא מוטה אחריו, אך באמת ניתן בפיה מהשמים רמז שגם משה יעשה חסד עם ישראל במים בקריעת ים סוף, שעל ידו יימשו מן המים, כדכתיב (ישעיה ס"ג, י"א) משה עמו, איהו המעלם מים, הרי שמרע"ה הוא שהעלם מים סוף, ולכן נקרא שמו משה יהוא ימשה את ישראל. וכמ"ש בזה"ק (ח"א - ס"ו, ב' עה"כ הנ"ל) דאיהו אסיק לון מן ימא.

תדע שהחסד שעשתה בתיה עם משה, הוא כדוגמת החסד שעשתה משה עם כל ישראל, שהרי אמרו (מדרש שמואל פ"ה) שכל המארח ת"ח בתוך ביתו כאילו עשה חסד עם כל ישראל, נמצא שהחסד עם הת"ח שוה בערכו לחסד עם כלל ישראל, ולכן נקרא שמו משה. להורות על החסד שעשתה עמו בתיה, וכן על החסד שיעשה הוא עצמו עם ישראל. ותרעה שלחז מ"ד היה אותו היום שהושם בתיבה כ"א ניסן (סוטה י"ב, ב') שבו יהיה קריעת ים סוף, ומתאים השם למה שעתיד להיות על ידו באותו יום.

Similarly, when Bithiah heroically defied her father's decree and saved the infant she had found by the River, and when she compassionately took him under her wing and raised him as her own son, she invested her young charge with those very traits of self-sacrifice and kindness. These qualities were central to Moses' later development into the redeemer of Israel. For it was the selfless devotion he showed toward Jethro's sheep that proved him worthy of becoming the leader of God's people (see below, 2 §2). And it was with his selfless devotion to his people — as exemplified by his plea in the aftermath of the Golden Calf, "And now, if you would but forgive their sin! — but if not, erase me now from Your Book that You have written" — that he redeemed them from Egypt, saved them from being destroyed by their sins, and bore all their burdens throughout their forty-year sojourn in the Wilderness.

The seed of all this heroism was planted by Bithiah when she risked her life to draw the crying infant from the Nile. Thus, of all the names that Moses had, the name that she gave him to commemorate this event was the one that best captures the essence of his greatness. [See also Insight below on §27, "The Making of a Jewish Leader."]

ולכאורה קשה, וכי הברזל ממיט, והרי האדם האוחז בחרב הוא המיט, והיאך כינו חז"ל את הברזל "מקצר" או "מחבל", אלא הוא שאמרנו, כי הרוצח המחזיק ומשתמש בברזל מחדיר את כח הרציחה לתוך הברזל, ונחשב הברזל עצמו כמקצר ימיו של אדם, לעומת המזבח המאריך ימיו של אדם, שסגולה זו-נתן בו הבורא ית"ש להיות "מזבח כפרה", והרי החטא גורם למיתה, וכיון שנתכפר לאדם, ימיו מתארכין, ואינו בדין שיבנה המזבח ע"י הברזל המקצר ימיו של אדם, שאם יבנה ע"י ברזל יגרע מכוחו האורך ימיו של אדם.

ואמרו חז"ל (מנחות צא א): "בזמן שביהמ"ק היה קיים מזבח מכפר על אדם, ככשיו שאין ביהמ"ק קיים, שולחנו של אדם מכפר עליו", ופירש"י: "שנותן פרוסה לאורחים", ובשטמ"ק שם גורס: "שנותן פרוסה לעני", והתוס' פ' הטעם כי גדולה לגימה שמקרב רחוקים. ולהאמור, אין כאן מליצה אלא הכוונה היא כפשוטו, "השולחן" הוא שמכפר, שאף שאת כל אלה עושה בעל הבית, מ"מ מאחר שע"י השולחן נעשים מעשי צדקה וחסד נעשה השולחן עצמו למזבח כפרה, וכח זה ניתן בו ע"י ששימש לבעליו לצדקה וחסד.

עפ"י האמור נחזור לענין שפתחנו בו, התיבה שנצטווה נח לעשות, לא היתה מקום מחסה ממי המבול גרידא, אלא נראה שהיה עליו לבנות "בנין של הצלה". דהיינו תיבה שיהיה טבוע בה כח הצלה וישועה, וזה ע"י שיהיה נח עוסק וטורח בבנינה מאה ועשרים שנה מתוך מסירות נפש כנגד רשעי הדור, ויחד עם מסירות הנפש הוא ישקיע בתיבה קריאה ודרישה לתשובה מדרכיהם הרעים, כל זה יכנס ויחדור לתיבה, וע"י כך תיעשה התיבה למבצר הצלה לנח וביתו. [ולא רק לנח וביתו אלא אף קדורי דורות היה בה כח הצלה לישראל, שכן אחז"ל (ילקוט בשלח רמז רנ) שהעץ גבוה חמישים אמה שעליו נתלה המן היה מן התיבה. כה גדול היה כח הצלה שהיה טבוע בה, שעץ אחד ממנה שימש להצלת כלל ישראל בימי המן]. וכל זה יהיה רק אם יעסוק בכך נח בעצמו, כי רק נח שמצא חן בעיני ד' להצילו מכל בני דורו יכול היה להטביע בתיבה סגולת ישועה והצלה, ומלבד נח

אין אחר אשר יוכל לבנות תיבה עם כח זה, כשם שאין המשענת מסוגלת להחיות מתים אלא על ידי כוחו של אלישע, וזהו שאמר ר' יודן: "אם צדיקים הם, אטריח עליו לעשות תיבות הרבה", "עליו" דוקא, הוא ולא אחר, ולעשות תיבות הרבה עם כח זה של הצלה היה קושי שלא היה יכול נח לעמוד בו.

ומעתה, כיון שנתבאר שאפילו דומם מקבל כח נפלא ע"י מסירות נפש, עאכ"כ שאדם שיגדלוהו במסירות נפש והשקיעו בו אהבה ומסירות, בודאי חדרו ונספגו בתוכו כוחות נפלאים, כוחות עצומים של מסירות נפש ואהבת הזולת.

וזהו מה שאמרו חז"ל (ויק"ר פ"א א): "עשר שמות היו לו למשה רבינו, א"ל הקב"ה למשה, חייד מכל שמות שנקבע לך, איני קורא אלא בשם שקראתך בתיבה בת פרעה, ותקרא שמו משה" (שמות ב י), ובמקום אחר אמרו (שמי"ר א כו): "מאן אתה למד שכרן של גומלי חסדים, שמכל שמות שהיו לו, לא נקבע בו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיבה בת פרעה, ואף הקב"ה לא קראוהו בשם אחר."

הנה, כל שם ושם שנקרא בו משה רבינו בא לבטא ולתאר את מעלתו וגדלותו של משה, "ירד, שהוריד את התורה מלמעלה למטה, ד"א שהוריד את השכינה, אביגדור אביהם של גודרים, חבר, שחיבר את ישראל לאביהם שבשמים, אבי סוכו, אביהן של נביאים שסוכים ברוח הקודש וכו'" (עיי' ויק"ר שם). כל אחד משמותיו ממצה צד אחר מגדלותו, וכדי להקיף את רום מעלת משה רבינו צריך עשר שמות.

אך ראה זה פלא, שמו "משה" שנקרא בו בכל התורה, מה הוא אומר? "כי מן המים משיתוהו", ומה גדולה יש בכך, ואם אמנם יש כאן שבח על בתיבה בת פרעה, מה לזה ולעצם מהותו של משה?

אלא הן הן הדברים, מכח מסירות נפשה של בתיבה בת פרעה, שהמרתה את פי אביה והצילה את משה על אף גזירת פרעה, ומכח גמילות החסד שנמלה עמו בגדלה אותו בהקרבה ובמסירות, קיבל משה רבינו אל תוך נפשו ובשרו את הכחות הללו, ועל ידם נתעלה והוכשר להיות גואלן ומושיעין של ישראל, כי בהקרבה ובמסירות נפש ניהל את צאן יתרו בתחילה, ובהקרבה ובמסירות נפש הושיע אח"כ את ישראל, בין בעמדו לפני פרעה ובין בעלייתו למרום, וכל ארבעים שנה שהיו במדבר היו חייו רצופים בהפקרת נפשו עבור ישראל, מסירות נפש תמידית עבור כל אחד ואחד מישראל עד לאמירתו: "ואם אין מחני נא מספרך אשר כתבת."

כל זאת היה טבוע בנפשו והתפתח בו מן הגרעין של מסירות נפש שהשקיעה בו בתיבה בת פרעה במשותה אותו מן המים, על כן נקבע בו השם "משה" יותר מכל עשר השמות שהיו לו, כי שם זה ממצה את גדולת משה רבינו יותר מכל השמות. וזהו "שכרן" של גומלי חסדים, שהחסד שעושים עושה פירות, ומי שנמלו עמו חסד, על שם החסד הוא נקרא לעד.

34 רה
35

למה נקרא שמו משה?

וַיִּגְדַּל הַיֶּלֶד וַתִּבְרָאָהוּ לְבַת פְּרַעֲהַ וַיְהִי לָהּ לְבֵן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מֹשֶׁה וַתֹּאמֶר כִּי מִן הַמַּיִם מָשִׁיתוּהוּ (ב, י)

הנה לכאורה עלינו להבין, אם כוונתה של בתיבה בת פרעה היתה להנציח בשמו של בן טיפוחיה את המעשה הנאצל שעשתה כאשר משתה אותו מן המים במסירות נפש, שהרי היא פעלה בניגוד גמור לציוויו של אביה - הרי שמן הראוי היה שתקרא לו 'משוי' ולא 'משה'! שכן משמעות המילה 'משה' - הינה שהוא מושה הוא אחרים, בעוד כאשר מבקשים לומר על אדם שנמשה מן המים - אומרים כי הוא 'משוי'!

ונראה לומר, כי אמנם לא היה בכוונתה של בתיבה להנציח בשמו של משה את המעשה שהיא עשתה, אלא להשריש בו את הכוחות שהיא גייסה כאשר החליטה להצילו תוך סיכון עצמי מוחשי, בכדי שהוא יקבל כטבע את אותה מסירות נפש למען הזולת, ובמידה שיעמוד במצב זהה - ינהג בדיוק כמוה...

לפיכך, קראה בתיבה למשה בשמו, בכדי לרמז כי מבקשת היא להביאו לידי כך שאף הוא יהיה 'מושה' אחרים, וינהג בדיוק כפי שנהגה היא כאשר משתה אותו מן היאור.

ואכן, מבוקשה של בתיבה עלה בידה. היא זכתה לכך שמשו רבינו היה בכל מהותו מסור למען הזולת, למען כל אחד ואחד מעם ישראל, והיינו שבחינתו היתה בחינת 'מושה' ומציל ומשפיע הן ברוחניות והן בגשמיות!

Nes Hziel

The commentators explain that the theme of water holds a pivotal place in Moshe's life. In his infancy water saved his life; later, during the Jewish people's sojourn in the desert, it was water that precipitated his death (see Bemidbar 20:9-12). Let us examine the relationship between water and Moshe's mission in life.

The Midrash (Bereishis Rabbah 4:6) points out that in the Torah's account of Creation the word *tov*, good, appears at the conclusion of

each day, except the second day. This break in the Torah's pattern indicates that a negative occurrence of some sort "tainted" the second day. Something marred the quality of the day and effaced its inherent "goodness."

What was this less-than-utopian occurrence? The Midrash ascribes the omission of the word *good* from the account of the second day's creative events to the verse "God separated the water below the firmament from the water above the firmament" (Bereishis 1:7). The commentators explain that all water represents Torah knowledge. Just as water is a vital element in this world of physical reality, Torah knowledge is crucial for the continued existence of the spiritual realms. This is no mere metaphor — the physical reality we know is actually a mirror image of the spiritual world. There is a point in time and space where these two realities converge. The geographical location of this portal between the physical dimension and the spiritual is Mount Moriah, the site of the Beis HaMikdash. The Holy of Holies acts as a two-way passageway, enabling an exchange of energy between the physical and the spiritual elements of life.

The closer the relationship between these two dimensions in any given setting, the more life energy flows back and forth between them. The separation between the "water below" and the "water above" which took place on the second day of Creation prefigured the great separation of the dimensions that would occur with the destruction of the Beis HaMikdash thousands of years later. Today we take for granted the great chasm that exists between the physical mode of existence and the spiritual dimension, but in fact it reflects a serious flaw.

Thus the word *good* is omitted from the Torah's account of the second day. Ideally the spiritual world and the physical world should be one, in an exalted confluence of "goodness" of existence. This state will in fact be achieved, but only in the Messianic era, when the world will be elevated to an unprecedented level of perfection.

37 The key to bringing about the convergence of the "waters," in order to unite the elements of Creation and bring about its ideal state, is the Torah that Moshe introduced to the Jewish people at Mount Sinai. He

served as a conduit, through which the knowledge of the upper worlds flowed into this corporeal reality. This was Moshe's crucial mission in life to open a channel linking the "water above" with the "water below."

When she first found Moshe in the basket, Pharaoh's daughter experienced a more intense manifestation of divine revelation than even Moshe's parents could have imagined at that point. She perceived Moshe's ultimate *raison d'être* and named him accordingly, and because this name reflects Moshe's most essential purpose in life, the Torah adopted it.

41 כן נאה וכך יאה לפאר את כותלי בית המקדש שהוא כסא כבודו והדרום רגליו, עם צורה זו של גלי הים.

ומענין זה מצינו בפתיחת המכילתא - לא נדבר עמהם אלא במקום טהור של מים, שנאמר ואני הייתי על יד הנהר הגדול הוא חדקלי (פרשת בא). ואמר - 'תנא איך מוסרים שם המפורש לכל אדם וכו', ואין מוסרין אותו אלא במקום טהור ועל המים' (קה"ר ג טו).

ומעתה יש לומר שזה הטעם שמשנה נמשה מן המים, ונקרא על שם זה 'כי מן המים משיתיהו', כי הנה פיסגת מציאותו המיוחדת של משה רבינו היא כפי שכינהו הכתוב - 'איש האלוקים' (דברים לא, ג). האיש אשר עלה למרום וישב שם ארבעים יום עם ה', ואשר ידעו ה' פנים אל פנים, ועל כן היה יאות לתחילת יצירתו, שתבוא מן המים מקום האלוקים.

40 אמנם הים הוא בריאה ממוצעת, שאף שהוא על הארץ, כיון שהוא מקום מים הוא גם כן נחשב מקום אלוקים. וכלשון הכתוב הנ"ל - 'מושב אלוקים ישבתי בלב ימים'.

ובן מצינו שגוון הים הוא אות לקדושת ה' במצות הציצית ונתנו על ציצת הכנף פתיל תכלת, ואמר - 'תכלת דומה לים וים לרקיע ורקיע לכסא הכבוד' (סוטה יז). ובזה יש עלינו ציון שאנו קדושים לה'.

עוד מצינו שאמר בגמרא (סוכה נא): שובנין בית המקדש בימי הורדוס הורו חכמים להותיר את הבנין באבני שיש בגוון הנראה כגלי הים. וביארנו שזה מהאי טעמא כיון שהים מתייחס למקום ה', ולכן

ובפשוט יש לכאר, שמאורע זה שנמשה משה מן המים בתחילת חייו, רומז על ייעודו הגדול להוציא את ישראל ממצרים, ולמשותם מעומק צרות הגלות הנמשל למשברי ים. ויש בכך גם סימן לעתיד לנס הגדול שיהא בעת היציאה ממצרים, כאשר משה יעביר את בני ישראל ביבשה בתוך הים, והוא ימשה אותם מים סוף בניסים עצומים ונפלאות גדולות.

ויש להוסיף בזה עוד, כי לא רק ששמו מציין את מאורע הנס, אלא השם 'משה' מורה כי כל מציאותו היא שהוא ניצול מן המים, כל תוכן שמו הוא על כי הוא אוד מוצל בנס, איש אשר נמשה מן המים.

שמו משה, בא אפוא להורות כי כל מהותו ומציאותו היא מציאות של נס והצלה על טבעית. מציאות של גאולה, אשר מתחילתו ועד סופו היה אפוף בהווייה שמיימית, ומושגח באצבע אלוקים אשר הצילו מכל פגע בניסים ובנפלאות.

ובן אצל כלל ישראל נסתבב הדבר כי יהיו ניצולים ונמשים מן המים בים סוף, כביכול היינו שקועים בים והוציאנו ה' מן הים, וסיבב ה' שתהיה הצלחתנו מתוך הים והאברון המוחלט, ונתן לנו תקומה וחיים חדשים, בבחינת 'עם זו יצאתי לי'.

39 ויש לכאר עוד בעומק הענין, על פי מה שביארנו בארוכה בפרשת בראשית [חלק המאמרים - מאמר ג' המקרה במים עליותיו] שהם נחשב בבחינת 'מקום האלוקים', כפי שמצינו שאמר הנביא לחירם מלך צור שעשה עצמו אלוה,

ותאמר אל אני, מושב אלוקים ישבתי בלב ימים' (יחזקאל כה, ב).

וביארנו שם שזה הביאור בפסוק - 'נרות אלוקים מרחפת על פני המים' (בראשית א, ב). וכמו שפירש רש"י 'כסא הכבוד עומד באויר ומרחף על פני המים'. כלומר שמקום ה' הוא על המים. וביארנו שם בארוכה שזה היה מטרת הבדלת המים העליונים ביום השני לבריאה, דהיינו שהפריד את מקומו מהמים שעל הארץ. ולאחר ההבדלה מקום כבוד ה' הוא בשמים, והארץ הוא מקום בני האדם, כדכתיב - 'השמים שמים לה' והארץ נתן לבני אדם' (תהילים קטו, טז). כלומר שקבע את כסאו במרום מקום המים העליונים, כדכתיב 'המקרה במים עליותיו' (שם קד, ג), וכתוב 'הבונה בשמים מעלותיו' (עמוס טו, ו).

ויש להוסיף עוד על דרך זה, שזה גם הטעם שבשעה שבחר ה' בעמו והוציאם ממצרים להביא אליו, העברים בים, שאז הושלם המהלך של 'ולקחתי אתכם לי לעם', כאשר עלינו מן הים, והיינו לעם נגאל ללא סכנת פרעה. ובאותה שעה 'מלכותו ברצון קיבלו עליהם', ואמרו 'זה קלי ואנוהו' וראתה שפחה על הים. וכל זה ראוי ויאות הוא שאירע בים, שהוא מבטא את מקום ה'. וכן כדי להכניסם לארץ ה' עברו ישראל בירדן. וכל זה מבטא את היותם מעשי ידיו אשר יצר לו להיות לו לעם, ושוש יצירתם והווייתם הוא מן הים מקום האלוקים.

חז"ל קבעו כי מדת חסד היא המעולה במדות האדם, ורק חסד הוא מעולם ועד עולם (ילק"ש תהלים תתנט), 'אלמלא חסד לא היה האדם נברא' (ב"ר ה, ה), 'כל הכופר בגמ"ח כאילו כופר בעיקר' (קה"ר ז, ד), 'אמר הקב"ה חביבה גמ"ח מובחים ועולות ישראל עתידים להקריב לפני' (פדר"א יב).
 לכאורה המלה ותאמר בפסוק דנן מיותרת. אך יש לומר, כי מלה זאת מציינת את גדולתה של בת פרעה, לא זו בלבד שהמרתה את צו אביה והצילה את הילד העברי מטביעה ביאור, אלא היה בה די עוז ואומץ לתת פרסום גדול למה שעשתה, כאילו הכריזה באוני כל מצרים: דעו כי מריתי את גזירת אבי, משייתי מן המים ילד עברי והצלתי אותו ממייתה משונה שנגזרה עליו על לא עון בכפו, לפיכך זכתה בת פרעה שהשטם הזה שהיא נתנה לו נדבק לנצח באיש הגדול ביותר שבכל הדורות, בשעה שיתר השמות שהיו לו נשכחו ונשתקעו.

קעא קודש פרשת שמות בד 47

וזמנתה מבואר גם מה שאמרו על בת פרעה "ללמדך שכן של גומלי חסדים", שזכתה על ידי זה שיקרא משה בשם שקראתו היא. והענין הוא, שע"י שנקרא שמו משה לעד, הרי זו הכרה במעשיה של בתיה כי מן המים משיתיהו, ועל שם ענין זה נקרא שמו לנצח, לזכור שקיומו של משה לעד הוא מכח המעשה חסד של בת פרעה, ומזה למדנו גודל שכרם של גומלי חסדים. וכן מה שדוד המלך אמר בתהלים "הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו", רצה לומר בזה, כי מאחר וחסד ה' הוא לעולם, כי כך היא מדת החסד במהותה, שהיא לעולם, על כן גם ההודאה על החסד צריך להיות לעולם, היינו בהודאה נצחית כנ"ל. ואמנם הענין בכל זה הוא, כי קיום הדבר לעד מורה על שלימותו.

R. Munk

Maharal points out that water symbolizes material substance in its formless state [called חומר, matter]. The principle of צורה, form, on the other hand, represents the spiritual, non-material part of creation. Moses being drawn from the water indicates that he was detached from material factors and was imbued with the power of the spirit (Gevuros Hashem, 18).

44 תורה (סוף)

משה רבנו - משוי מן המים, צורה בלי חומר

משה רבנו - "כי מן המים משיתיהו" היינו שהיה משוי מהמים, כלומר, הית כולו 'צורה', שום 'חומר' לא היה לו, "משה איש האלוקים". על הפסוק במדבר כ, (טו): "וישלח מלאך ויוציאנו ממצרים", אומר רש"י: "מלאך - זה משה". "המלאכים" - כותב הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ב ה"ג) - "צורה בלא גולם כלל... שהמלאכים אינם גוף וגויה אלא צורות נפרדות זו מזו".

משה רבנו זכה להיות המנהיג שהוציא את כלל ישראל משעבוד מצרים, מהחומר של מצרים, מה'חמורים' של מצרים, בגלל שהוא עצמו היה משוי מהמים, הוא לא היה שייך בכלל לחומר, שום זיקה לחומר לא הייתה לו, לכן "מן המים משיתיהו".

מנחם ציון

45 רה

ותקרא שמו משה ותאמר כי מן המים משיתיהו (ב, י).

מכאן אתה למד שכרו של גומלי חסדים, שאע"פ שהרבה שמות היו לו למשה לא נקבע לו שם בכל התורה כולה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה, ואף הקב"ה לא קראהו בשם אחר" (שמו"ר א, לא). כל שם ושם מהשמות הרבים והגאים שהיו לו למשה הביע הישג מסויים מההישגים של משה בחייו עלי אדמות. ובויק"ר (א, ג) מובאים שמותיו והישגיהם. "ירד שהוריד השיכינה מלמעלה למטה, אפיגודו שהיה אפיהו של כל הגורדין שעמדו לישראל, חפר שהחפר את הבנים לאביהם שבשמים, אפי סוכו שהיה אפיהו של נביאים שסוכו ברוח הקודש, יקרתאל שעשה את הבנים מקוין לאל לאביהם שבשמים. אפי זוח שהיה אב למוניחים שהזניחם מע"ז". עכ"ו כל השמות הללו נשתקעו ולדורות עולם נשאר רק השם משה שאינו מביע מאומה מה שהוא בעצמו פעל ועשה, אלא את החסד שבתיה הנכרית עשתה.

כל זה מלמד לנו איך שהחסד אחד שאדם יחיד עושה, עלול להביא שכר כה רב ונישא, שהגומל בעצמו לא היה יכול בשום אופן לשער ולחשבו מראש. חסד עלול לשינות כליל תבל ומלואו, ולהשאר חרות בלב האנושות לנצח נצחים. בתיה לא העלתה על דעתה, כי אותו ילד רך שהיא הצילה באקראי בעלמא, יהא אדם גדול בענקים. שכמותו לא קם ולא יקום, אדם אשר יחולל מהפכה רוחנית שלא היתה ולא תהיה כמותה מאז בריאת העולם ועד סוף כל הימים.

הקב"ה והתורה כולה הנציחו רק את השם משה, לתורותנו את גודל השכר שכל העולם כולו עלול לקבל מחסד אחד של אדם יחיד.

קיום שם האדם לעד - על ידי חסד

ויובן מה שכתוב בספר המידות (ערך מוהל אות ו') חז"ל: "מי שגומל חסד - שם אשר יקרא יתקיים, כשביל זה קודם שיקרא שם לחינוק יגמול חסד וע"י יתקיים השם". ויש לכאור ע"פ המובא בשער הגלגולים (הקדמה כ"ג) דלכל אדם יש שני שמות אחד מצד הקדושה ואחד מצד הספ"א ח"ו, ואם הוא זוכה הרי הוא ממלא את השם דקדושה, ואם לאו, אז להיפך ח"ו. ולכן סגולה שימלא הנולד את השם דקדושה - ע"י שהנותן את שמו יעשה חסד.

והנאון ממשערהין ז"ע מביא כמראה מקום ורמז לדבר זה את דברי חז"ל שמכל שמותיו של משה רבינו ע"ה (שהיו לו 7 שמות כדאיתא במגילה י"ג ע"א) השם היחיד שנשאר לנצח והקב"ה קראו תמיד בזה הוא השם "משה", משום ששורש שם זה הוא בחסד (מן המים משיתיהו), שזה קיום לעד ולנצח נצחים, וכמו שנאמר שם "ותחמול" עליו ששברה מידת אכזריותה נגד אביה שצויה להמית כל ילדי ישראל, חז"ל המדרש (שמות א' ל"א): מכאן אתה למד שכרו של גומלי חסדים, אע"פ שהרבה שמות היו לו למשה - לא נקבע לו שם בכל התורה אלא כמו שקראתו בתיה בת פרעה, ואף הקב"ה לא קראו בשם אחר. ולכן שם שיסודו במסירות נפש של חסד הוא קיים ונשאר לנצח. ולכן התורה נקראת לנצח על שמו של משה, "זכרו תורת משה עברי", והתורה עצמה תחילתה גמילות חסדים וסופה גמילות חסדים (סוטה י"ד).

ומובא ש"תורה" בנימטריא 'גמילות חסדים' (באר משה שמות י"ז) כי זה כל ענינה.